„ЗАСТАВА“ излази редовно: средом, петком и недељом на целом табаку, а уторком на по табака.

ЦЕНА ЈЕ
за Аустро-Угарску:
на целу годину . . . . . 14 ф. — н.
на по године . . . . . 7 ф. — н.
на четврт године . . . . . 3 ф. 50 н.
на 1 месец . . . . . 1 ф. 20 н.

За Србију
на годину 32 дин., на по године 16 дин., на четврт године 8 динара.

ЗАСТАВА.

ОРГАН СРПСКЕ НАРОДНЕ РАДИКАЛНЕ СТРАНКЕ.

За ОГЛАСЕ плаћа се по 6 новч. од сваке врсте оваких ситних слова; за жиг се плаћа по 30 новч. сваки пут.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а претплата и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ“

Уредништво и администрација „Заставе“ налази се у кући г. Бирлија у лебарској улици.

НЕПЛАЋЕНА ПИСМА не примају се.

РУКОПИСЕ не враћамо.

Поједини бројеви стају 10 новч.

БРОЈ 186. У НОВОМ САДУ У НЕДЕЉУ 8. ДЕЦЕМБРА 1891. ГОДИНА XXVI.

ГЛАВНИ УРЕДНИК: СТЕВАН ЈОВИЋ. | ВЛАСНИК: СЛАВКО СВЕТ. МИЛЕТИЋ. | ОДГОВОРНИ УРЕДНИК: АНДРИЈА ПЛАВШИЋ.

АУСТРО-УГАРСКА ПРЕМА РУСИЈИ.

III.

Ви причате о тестаменту Петра великога. Ви велите: Русија мора са својих хладних пољана да се крене на југ; она треба излаз у отворено море, она тежи за Дарданелима, она, покровитељица православља, мора да засади крст на Аја Софији; козак мора да окупа свога коња у плаветном Босфору и на стародревном Хелеспонту. Па узмимо да је тако — — што то смета Аустро-Угарској? Наши државници веле на сва уста: да Балкан треба да буде балканским народима. А хоће ли што друго Русија? Неће!

Ко је ослободио Румунију? Ко је ослободио Бугарску? Па јесу ли то данас руске сатрапије? Једна је самостална краљевина а друга трибутарна кнежевина. Зар незахвалност и пркос Бугарске не вапију к небу? Пак? Шта чини Русија та огромна Русија, којој пркоси пигмејска (кепецка) Бугарска са једним кукавним Стамбуловим? Не чини ништа; ћути и посматра.

А оно о тестаменту Петра великога? Није ли то лудост на највећем степену? Ако је тај тестамент у истини написан, није ли морао бити у јачем дејству за Катарине II. где је био још свеж, него данас после више него подруг века? Па шта је чинила Катарина? Нудила је Јосифу II. да заједнички избаце Турке у Азију и да братски поделе Балкан! Онда су била така времена; није био још тако жесток осећај народности — онда се просто сматрали народи неким еспапом с којим су могли да тргују и располажу моћни и велики.

А данас где је начело народности врло живо? Данас веле и Аустро-Угарска и Русија: „Балкан балканским народима!“ Па како једна и друга изводе то своје начело? Русија ослобађа па оставља Бугарску, а Аустро-Угарска окупира Босну и Херцеговину! Па још су руски државници Мефистофели (врагови) а аустро угарски државници? — — но они су кротки јагњци!

У Аустро-Угарској идеја цара Јосифа II. о деоби балканског полуострва још је увек жива; или шта значи факат, да је она уз Босну и Херцеговину запосела и новопазарски санџак, па макар да је дозволила да тамо остане и турска војска? Па шта значе напослетку гласови, који се никако неће да утишају (и ако их наши државници непрестано демантују), да Аустро-Угарска тежи к Солуну?

Еле, Аустро-Угарска, која има излаз к отвореном мору, она треба још једно море (егејско) а огромна Русија, која је са свих страна затворена — на северу ледом, на западу Скагераком и Категатом, на југу Босфором и Дарданелима, на југо-истоку Перзијом, на истоку колосалном даљином — она несме да тежи да себи отвори слободан пут у широки свет?! Заиста чудновати појмови о теорији: „једнака правица за свакога!“

*

Ми смо просто историчким фактима доказали, да Аустро-Угарска нема баш никаква разлога да се стави у опреку према Русији; Ми смо доказали, да док смо уживали пријатељску наклоност Русије остадосмо здрави и читави, а чим се Русија окренула од нас прођосмо рђаво: изгубисмо Ломбардију и Млетачку, изгубисмо наш положај и уплив у Немачкој, томе првобитном извору моћи и славе хабсбурпких царева. Хоће ли наши државници да се понови игра од год. 1859. и године 1866? Ако то желе, нека изволе промислити, да би та игра могла данас имати много опасније последице него их је имала онда!

Год. 1859. и год. 1866. Русија није активно суделовала против нас; она је била само мирни посматрач, па ипак нас десише толике неприлике, толики осетљиви губитци. Шта ће па да буде сад, где се Русија спрема, да нас активно нападне? Ми ћемо да покушамо да то, према нашем најбољем знању, изведемо пред очи наших државника.

Ми, изузев Русију, граничимо од севера и запада с Немачком, Швајцарском и с Италијом, од југа са Црном Гором, Турском, Србијом и Румунском (цео наш исток, изузев један део Румунске [Молдавију], и половину севера запрема Русија). Предочимо себи сад ситуацију у коју би нас могао да доведе европски рат. Ми ћемо ту ситуацију да промотримо обзиром на три евентуалитета (могућности).

Први је евентуалитет: ако је тројни савез чврст, поуздан. Како стојимо онда? Ко је с нама? Узмимо најбољи случај: Немачка, Италија, Енглеска, Турска и Бугарска, а узмимо још: Шведска и Белгија, па додајмо још и Румунску и Шпанску. А ко је против нас? Русија, Француска, Данска, Србија и Црна Гора (Холандија, Швајцарска и Португалска остају у сваком случају неутралне). Шта онда? Русија споразуме се с емиром од Афганистана (у осталом није она ове године бадава посела предео Памирски) и пошаље 200.000 момака у Индију, инсургира исту (подигне тамо устанак) и Енглеска има пуне руке посла, те већ није способна за европску акцију. Даље пошаље 150.000 момака у Арменију па инсургира ову (ваљда се није заборавило на кубуру, коју је ту недавна имала Турска с Арменцима?) и Турска има у Азији пуне руке посла. Даље послаће Русија на румунско-бугарско-турско ратиште у Европи, рецимо, 400.000 војника, то је доста да све три ове државе довољно позабави, да се буду морале бранити целом својом снагом. Шведској ће бити доста 50.000 момака. И тако је Русија од своје активне војске, коју ћемо узети само са 2,500.000 момака, изгубила 800.0000 момака, а са пуних 1,700.000 момака може да се баци на Аустрију и Немачку, а ту војску потпомагаће најмање 2,500.000 момака француске војске, а да овој остане још доста да укроти Белгију и Шпанску.

За Италију биће и сувише доста, ако јој Француска пошаље на врат 500.000 војника и део свога бродовља (Русија ће ту још ангажовати једноверну Абисинију, да напане талијанску колонију на црвеном мору.) па остаје за Немачку и Белгију још 1,500.000 момака и руских, рецимо, 700.000 момака. Може ли онда Немачка да помогне Аустрију, кад ову нападне 1,000.000 Руса? Не може!

А како стојимо онда ми? На хартији имамо ми силесију војске, а у збиљи? Рецимо, да имамо 1,000.000 момака. Шта ћемо с том војском? Преставимо себи Србију, Црну Гору и евентуални устанак у Босни и Херцеговини. Нетребамо ли ми, да то све свладамо, бар 300.000 момака? Шта нам онда остаје против Русије, која на дугачкој својој граници може да нас нападне где јој је воља?

То је најбољи евентуалитет а сад да погледамо други. Шта онда ако Шпанска и Белгија остану неутралне, ако се Шведска неби смела маћи од Норвешке, и ако нас нападне и Румунска, што је више него сигурно, па макар што тамо влада Немац Карло I. Шта има од нас да добије Румунска ако је с нама и ако ми победимо? Ништа. А шта може добити ако је с Русијом, па ако ова победи? Лако је знати: Ердељ и један део Баната! Зар ми не знамо да и у Румунској постоји Irredenta? Па како у том случају, ако је Румунска против нас? Русија треба мање војника на јужном ратишту а ми требамо да бацимо на југ бар још 150.000. Па с чим ћемо онда да се опремо Русији? Са 550,000 против 1,250.000?

Но најважнији је трећи евентуалитет, о коме ћемо да говоримо у идућем броју, где ћемо ову расправицу да закључимо.

ОРУЖАЈМО СЕ, ДОК ЈЕ ВРЕМЕ!

Беч, 6. децембра.

Неће можда протећи ни по године, па ће наступити избори посланика за хрват.-слав. сабор. Мандати садањим посланицима истичу месеца јулија, и тада долазе нови избори. Знамо шта значи то и од колике је важности, кога ћемо послати у сабор, да кроји капу нашој срећи и нашем опстанку. Па када то знамо, онда се морамо озбиљније и из раније побринути, шта ћемо и како ћемо. Видили смо, како прођосмо последњи пут. Срба, посланика на хрв. сабору има доста велики број, па ипак се с њима тако мало рачуна — рачуна се с њима, ал тај рачун мора да баца румен стида на образ нашим посланицима. Садањи Срби, посланици на хрв. сабору, то је штап у рукама мађарске владе, којим она по своме ћефу шиба слободоумне мисли у Тројединици; они су она вага, која чини, да у сабору хрватском претеже мађарска странка. То је оно, чега се морамо стидити, а и чувати се, да до тога више не дође.

Знамо за странку, која чини већину у хрв. сабору, да је назадна, кроз и кроз назадна. Она је противна слободи, која је идеал сваког напредног човека, она је противна самосталности Тројединице, она иде за тим, да Тројединица буде што зависнија од Угарске, она хоће да нас — помађари.

Па, да ли ми Срби можемо и даље помагати ту странку, која не жели добра ни заједничкој нам домовини, а ни народу своме ни нашем? Не! то не смемо да радимо, ако нам је драг понос наш слободњачки; ми не можемо с њом, ми морамо против ње! Срби посланици на хрв. сабору чланови су те странке на срамоту своју.

Па ко је крив, да ти људи седе данас у сабору? Знамо за недозвољена средства, којима се влада служи при изборима, знамо за претстојнике, бележнике и т. д. но будимо искрени па признајмо, да је било доста и наше кривице. Кривица се наша састоји у томе, што нисмо били доста опрезни, што се из раније не почесмо спремати за изборну борбу. Почнимо дакле одмах радити, да нас избори не затеку неспремне, као последњи пут, јер ћемо бадава викати па друге, кад смо и сами учинили погрешку.

Ми не можемо склапати савеза ни са једном од странака, које су данас у хрв. сабору, јер не можемо сасвим потписати програм ни једне. Странка, с којом би се могли здружити, мора не само бранити интересе Тројединице, но нам мора признати и нашу народну егзистенцију, мора признати нас.

Но таке странке нема у хрв. сабору. Народна (владина) странка туче у главу самосталност Тројединице, не можемо дакле с њоме. Обе опозиције хрватске боре се за што већу самосталност државну, но оне нам одричу оно, што нам је драже од живота — име наше. С њима дакле не можемо, јер оне истакоше на свој програм свете речи: „своје не дамо!“ но не допринеше ту дивну пословицу народну, не рекоше: „туђе нећемо!?“ Па шта онда? Бориће се без савезника, бориће се сами, а то смо кадри, само више воље и енергије. Снаге имамо доста, мало више озбиљна рада, па да нас види бог! Много можемо учинити, само ако хоћемо. Та сетимо се само, да смо некад бирали посланике, који су били ваљани. Па зар сада да то не можемо! Истина је, да је одушевљење у народу мало попустило, но он још није изгубио понос свој народни, будимо га, он ће с нама, јер ми хоћемо њему добра.

Време је да се одмах почне радити, јер враг не спава, могу нас и опет изненадити, распустити сабор још почетком пролећа, па заказати нове изборе за 14 дана.

Крајње је време да се оружамо, јер је на прагу — изборни рат.

Р. Савин.

Нови Сад, 7. децембра.

У Суботици излази ево осам година лист под натписом „Neven“, под уредништвом г. Мија Мандића, учитеља. Тај је лист најомиљенија лектира наше српске браће римокатоличке вере у Бачкој и Банату, који се разликују од нас само у толико, што у говору употребљују западни диалекат, а ми источни, иначе им је језик чисто српски. У последње време донео је овај лист неколико путописних чланака, у којима се између осталих спомиње и загребачка изложба. Пошто у тима чланцима наиђосмо на један пасус, који се нас и сувише тиче, не можемо на ино а да на њ не учинимо пажљивим г. уредника му, који га је, уверени смо, само из кривог обавештења пропустио у свој лист.

Тај пасус гласи: „Žalostno je u svem poslu to, da Srbadija u Hrvatskoj ni jedan zalogaj nije izložila; to je htila nika demonstracija da bude, **barem tako su to nama pripovidali**. Što nam se baš na žao dalo, da dva rodjena plemena ne znadu se složiti, već uviek se gledaju na radost neprijateljah obadva naroda. . .“ Опет понављамо ово је необавештеност г. писца у овој ствари; то нам сведочи оно: „barem tako su to nama pripovidali.“

Г. писац признаје велик број Срба у Тројединици; браћа Хрвати пак то не признају. А што су оних 700.000 Срба тамошњих? Г. писац треба да зна, да су **две трећине** изложених предмета на прошлој загребачкој изложби **дело српских руку**; да је изложба загребачка више српска, него хрватска. Не ћемо ништа друго да спомињемо, него изложене предмете из Срема, где је сам овејани Србин. Г. писац дакле, на основу пакосних и лажних информација, протурио је **нехотично** ту белешку, а ми, уверени о пишчевој непристраности, доносимо ову пријатељску опомену, да се други пут мане лажаца, који би, да могу, и њега и све нас у кашици воде попили, па нека се обрати на људе, који своју поштену реч још нису прокоцкали.

Што се пак тиче оног жаљења од стране г. писца што се не можемо да сложимо и измиримо, примећујемо да и ми жалимо, но кад није куд камо ми морамо и даље овако; мило би нам било да г. писац проучи читаву ову борбу нашу и узроке јој, па да кадгод чујемо његово мишљење о овом нашем спору. Обазирући се на његову непристраност уверени смо да не би у нами нашао виновнике свему томе.

Ово смо неколико речи сматрали за пријатељску дужност изнети, да се у будуће не би бркали појмови и уздрмале искрене и пријатељске везе, које нас везују са нашом браћом Србима, римокатоличке вере.

Поглед по свету.

— Прилике у Цислајтанији, рекли би, да се заоштравају све јаче и јаче. Невадовољство тамошњих Словена почело је да избија на површину, начином, који никако не може да буде угодан тамошњим државницима. Тако су у седници од 4. (16.) о. м. младочешки посланик др. Грегр и словеначки посланици Ферјанчић и Грегорец, изрекли говоре, који побуђују велику позорност, не само у круговима монархије, него и изван исте.

Говор дра Грегра врло је оштар. Он је казао, да бруто-приход, који вади аустријска држава из земаља чешке круне, износи, према прорачуну за годину 1892, 185,000.000 ф; а од тога да држава троши

за потребе истих земаља само 67,000.000 ф. Према томе, дакле, плаћају земље чешке круне годишње 118,000 000 за част, да могу бити саставни део Аустрије. Кад би — вели Грегр — најљући душманин освојио ове земље, силом оружја, не би могао да им наметне већи харач. Год. 1871 Немачка је победила Француску, и немилосрдни победилац хтео је, да ју финанцијски упропасти, па јој је наметнуо ратну контрибуцију од 5 милијарда франака, што чини у нашем новцу од прилике 2.500,000.000 фор. Оних 118,000.000, које плаћа Чешка сваке године чини у 22 год. 2.596,000.000 фор. те, по томе, су земље чешке круне за ове 22 године платиле аустријској држави већи харач него чак износи ратни порез, који је наметнуо немилосрдни победилац богатој Француској. А ко би тек прорачунао огромне суме, које је платила Чешка у оних 365 година, откад је припојена Аустрији? Видимо да становништво Чешке, без разлике народности, под овим грозним бременом, које мора да сноси за аустријску државу, под системом глобљења и исцеђивања, све више назадује у свом благостању. Кад би наши старији били ма и помислити могли која судбина чека њихове наследнике у овој држави, кад би били могли помислити, да ће краљевина Чешка постати просто лимун аустријске државе, да ће њени наследници бити прогоњени ради своје народности, да ће та краљевина, славна творевина њиховог ума и њиховог јунаштва, бити подељена и распарчана, и да ће се са Чехом у једном делу те рашчережене краљевине поступати као са туђинцем и да ће му се отимати његова егзистенција, заиста избор краља испао би био год. 1526 сасма другачије.

Грегр тврди, да је само федерализам кадар да унапреди краљевине и земље, које сачињавају Аустрију, па наставља, да поступање владино према Словенима изгледа, а нарочито у Шлеској, кан'да би она намеравала, да чим пре ову земљу приправи за анексију са Пруском, и каже, да пошто аустријска држава не врши своје дужности према својима народима, да је одавна изгубила право опстанка. Стољетно искуство, да је поучило чешки народ: да он у Бечу нема пријатеља а ни заштитника, и да тај народ нема да ишчекује добра од Беча. Већи део чешкога народа осећа се у аустријској држави у највећем степену несрећним; он се осећа у овој држави као у туђој држави, као у непријатељској држави, и као у неком вавилонском сужанству, па с тога да није чудо што је у најдубље слојеве чешкога народа продрло настојање и чезнуће, да се ослободи из тога вавилонскога сужањства. У веригама немачко-аустријске централизације не само да не напредује чешки народ, него ни један словенски народ. У веригама немачко-аустријске централилације да мора да угине сваки словенски народ, као у наручју вампира. Грегр довикује, да се не треба варати о правом стању и правим осећајима народа чешкога. Он вели, да је народ чешки лојално привржен својој династији али да уме да чини разлику између династије те аустријске државе и аустријске владе. Он каже, да су највећи германизатори садања влада и војена управа Он пита, шта је то аустријска државна мисао, па вели, да је свака влада у Аустрији имала своју посебну државну мисао. Пред Маријом Терезијом било је то федералистична државна мисао, а после Марије Терезије био је централизам. Под царем Јосифом II. била је аустријска државна мисао равнарођење и германизација. Пред год 1848. био је крути апсолутизам, а после краткога века слободе надошао је крвави апсолутизам. Кад је пак овај погинуо у битци код Солферина надошао је у т. зв. уставни централизам или „шмерлингијанизам", који је хтео да скалупи целу државу, не изузевши ни Угарску, у један парламенат. После је ступила на његово место дуалистична државна мисао, према којој је једно племе владајуће, а све су остале народности потлачене. У томе погледу да има гроф Тафе право, кад је казао, да аустријска и угарска влада поступају сложно — из руке у руку. У германизацији и мађаризацији ове две владе заиста су сложне. (Посланик Вашати довикује: „Par nobile fratrum"!)

Грегр вели даље, да у борби немачке народности са словенскима, влада је увек на страни Немаца. Па и онда кад је Аустрија силом избачена из немачкога царства није хтела да се окане протусловенске политике, она склапа протунаравне савезе са старим душманином државе, грчевито се привија немачком царству, ставља егзистенцију државе на коцку и то све из необузданe мржње према словенској народности и из германскога фанатизма, који да је отровао и највише кругове у држави.

Грегр на послетку говори о чешком државном праву па каже, да исто почива на основном уговору, који је склопила краљевина Чешка, као слободна изборна краљевина са династијом, па је тај уговор једино, ваљана, правна титула, на основу које је династија доспела у посед чешкога краљевскога престола Непризнавањем тога државноправнога основнога уговора била би прекинута веза међу Чешком и династијом, па би се морали створити други односи. Угарска, да је на основу исто гласног државног права, добила своју независност и самосталност, па је праведно да је добије и Чешка. Странка, која је признала дуализам, не би била противна, да се излуче Галиција и Далмација из верига централизма, но чешку краљевину хоће да силом придржи у тим веригама и хтела би, да у тим оковима згњечи и угуши чешки народ.

Грегр жали, да је гроф Тафе 27. децембра 1889. год. изјавио, да он неће цару саветовати: да се даде крунисати за чешкога краља, па да тако искупи своју реч, коју је задао на онако свечан начин чешком народу. Краљевина Чешка да ни је свој државноправни уговор склопила са грофом Тафеом а ни са аустријском владом и са царевинским већем, него једино са превишњом династијом куће хабсбургове, па да нема нико право да се увлачи између краља и његове краљевине Чешке. Такога наметника да би чешки народ одбио са највећом одлучношћу, па макар то било и царевинско веће.

Надају се, да ће дуготрајном борбом изнурити чешки народ, како би оканув се борбе са моћним факторима државе. Него варају се врло. Нова генерација дорасла је у чешкоме народу, па је, познавајући своје право, очеличила се у школи невоље и покољење јадних опортунитетлија да брзо изумире. „Шта хоће влада од чешкога народа?" повикује Грегр. „Кани ли да против нас изведе своје топове? Ми их се не бојимо! Ми нећемо за то дати прилике, јер имамо друго оружје, које је срушило и јаче владавинске системе, него ли је данашњи, а то је оружје изборне цедуље; наше изборне цедуље за царевинско веће, за сабор, за среска и општинска заступства. Влада нека нам само често даје прилике, да се вежбамо тим оружјем. Негда су нам довикивали: ми можемо чекати и тридесет година чекало се. Може ли аустријска држава да чека још 30 година? Незадовољство њезиних народа могло би постати опасно овој држави у одсудном часу. Најоштрије оружје, па и Манлихерова пушка, остаће тупо и бескорисно, ако њиме не буде управљала одушевљена рука. Место да задовоље чешки народ, да му уцепе љубав, пожртвовање и одушевљење за ову државу, чине га све више и више незадовољним, пробуђују у њему ненаклоњеност и мржњу, понављам — вели Грегр — мржњу против ове државе, па чине му све несноснијима вериге у које је прикован за ову државу." (Чим је ово Грегр изрекао, устао је подпредседник барон Хлумецки, вас узрујан па га је повео на ред).

Грегр закључује свој говор овако: „Ако су аустријски државници данас још слепи и глуви према захтевима чешкога народа, потреба и невоља научиће их да буду праведнији и попустљивији. Доћиће дан обрачуна а није паметно тај дан сачекати. Било би боље, да се пре склопи мир са народима ове државе, а тај мир нашао би се лако и брзо, јер он се зове правичност". Ради ограниченог нашега листа могли смо Грегров говор донети само у изводу, а накнадно донећемо говоре Ферјанчићеве и Грегорчеве.

Комуналне школе у Босни и Херцеговини

„Србобран" доноси под горњим натписом овај чланак:

„Од неко доба узрујала се аустро-угарска званична и полузванична штампа на оно неколико српскијех листова, те свијету приповиједају наше јаде онаке, какви су. Хтјела би речена штампа — хоћеш не ћеш — да докаже, да је све измишљено оно, што се по српским новинама пише.

Чак и господин славни писац српске историје, која је до лани била за Босну и Херцеговину забрањена, устао у делегацијама, па разлаже и доказује, да су ти гласови претјерани и неосновани

Чекај мало, славни пишче! Пала ми је једна ријеч на ум: сјекири рекла шума: „У з'о час ти ја дадох држалицу!" — „Чудне ли ми ријечи?" рећиће ш, „Та ја сам и сјекира и држалица, а ви ми нијесте дали ни једно, но ја јунак био, па стек'о!" Е ма баш у овоме предмету, о коме ћу сад да расправљам, није тако, него противно.

Дакле чуј и ти, славни пишче, и ко год чути жели! Ја ћу овдје, да малчице поведем расправу о предмету, који највише пријети нашој српској народности у Босни и Херцеговини: о комуналним, такозваним „народним школама".

Ја не ћу да жваћем оно, што је већ прожвакано, те не ћу ни говорити, шта се у тијем школама предаје, и како, но ћу само разјаснити, како су те школе поразмјештене, те ће одмах бити свакоме јасно, на коју су циљеј подигнуте.

Преда мном је „Штатистика мјеста и житељства Босне и Херцеговине по попису народа од 1. маја 1885. Службено издање. Сарајево, земаљска штампарија 1886."; даклен штатистика најновијега пописа. Преда мном је још „Бошњак", календар за годину 1891., службени календар босанске владе, те ћу се сада са та два службена документа послужити.

Хајдемо најприје у „Бошњак". Ту су ти 133 комуналне школе са 201 учитељском снагом. Сада да видимо, како су те школе поразмјештене! Треба нам завирити у штатистику.

Да пођем из нашега Мостара. У мостарском окружју имамо 24 комуналне школе са 36 учитељских снага, и то на 52.238 душа мухамедове вјере, 63.466 православне и 71.702 римокатоличке. Остављемо на страну мухамедовачки елеменат, јер знамо, да у свој земљи, изузев двије три такозване руждије, њихова дјеца не походе комуналне школе. А зашто? Прво: јер се они умију лукаво извући; а друго: јер се њима у сваком погледу тепа — још када запријете сељењем; треће: ко веле нису они толико ни опасни, када ослабимо српску народност из православног живља, за друго је ласно. Даклен ради тога мотрићемо српски народ од ове друге двије вјероисповијести, па ће свак увидјети, да смо ми Срби православне вјере куд камо „сретнији" од браће католика са тијем блаженијем школама. Не ћемо се дуго забављати у самоме граду Мостару, јер овдје и ако имаду такове двије школе, опет нијесу за сада опасне, јер имаде и српска школа са 6 учитељскијех снага и 348 ђака. С тога да видимо мало у напријед! Не ћемо далеко; погледаћемо у истоме срезу: како смо и како стојимо. Код нас има. по „Бошњаку", двије такове школе и то: у Благају и у Градићима, ну у ствари имадемо три, јер је једна отворена у опћини Дубравима као конкуренција оној српској школи у манастиру Житомишљићу.

У опћини Дубравама, гдје имамо двије школе, по статистици имамо 915 душа православнијех, 363 римокатоличкијех. Дакле за три пута претежнији живаљ православни. Ту имамо укупно душа православнијех и католичкијех 1278; дакле на једну школу 639.

Прећимо на десну страну Неретве, где је претежнији живаљ католички! У опћинама: Блато, Бротњо Горње и Доње имамо опет по статистици 1183 православнијех душа и 19.777 католичкијех. Дакле католички је живаљ претежнији од православнога 17 пута и нешто више. Укупно имамо овдје и православније и котолика 20.960 душа са једном једином комуналном школом у Градинићима. На православне иде једна школа на 639 душа, а на католике па 20.960 душа. Крупне су ово цифре, господо, крупан размјер.

Сада ко има петље, нека ми каже, да нисмо ми православни „сретни", када се влада толико брине о нашој просвјети!!! Кад би се равноправност тјерала требало би, да има на десној обали Неретве 32 школе, па да дође на сваку школу 639 душа, а те 32 школе заступа само она у Градинићима. Обазримо се на смјер овијех школа, па ће нам одмах бити јасно, откуд то долази, да их је међу православнијем у толико више! Смјер је тијех комуналнијех школа, да угуше у срцу наше дјеце српске осјећаје и српску народност. То је свакако мучније код православнијех него код католика.

Сад нек се раслете, колико год хоће, све службене и полуслужбене новине, да ово побију!

Ово ништа не могу побити, јер гдје цифре говоре и то: по службенијем податцима, ту мора свако ћутати.

Хајдемо мало даље, да се не рекне, да сам изабрао најдрље мјесто, да сравним!

Сравнили смо, како стојимо у котару са тијем комуналнијем школама и видјели смо, да је 32 пута више школа ондје, гдје је претежнији православни живаљ, него где је претежнији католички. Сада сравнимо поједине котаре у окружју! Не ћемо далеко. Узећемо опет два котара из мостарског окружја. Узмимо баш мостарски котар као претежнији католичкијем живљем и Гацко, као претежнији котар православнијем живљем. У мостарском котару, изузев град сам, имамо 3612 душа православнијех и 20.997 католичкијех. Укупно 24.609 душа са три школе: у Градићима, Благају и овом новом сада отвореном у Дубравама. У Гатачком котару имадемо 4959 душа православнијех и 85 католичкијех. Укупно 5044 са 3 школе комуналне: у Гацку, Надинићима и Самобору. Према овоме спада у мостарском окружју, гдје су 6 пута претежнији католици, на једну школу 8203 душе, а у гатачком котару, гдје су тако рекуђ сами православни, спада на једну школу 1681 душа.

Треба ли сад бољег коментара? Види ли се јасно, шта се хоће са овим школама?

Сравнимо још два окружја, да видимо и тамо како стојимо! Одвојићемо се овдје од мостарског окружја, да се не мисли, да је ово само у мостарском окружју, премда би нам мостарско окружје најбољи резултат донијело. Узмимо окружје доњотузланско, као претежније православљем и травничко као претежније католицизмом! У окружју тузланском имамо 132.730 душа православнијех и 38.590 католичкијех. Дакле православни су за 3 пута претежнији. Укупно у доњо-тузланском окружју имамо православнијех и католика 171.320 душа са 42 комуналне школе, и то: у Доњој Тузли, Горњој Тузли, Пурачићу, Брчком, Рахићу, Буквику, Обудовцу, Доњој Махали, Орашју, Брезовом Пољу, Обудовцу, Доњој Махали, Орашју, Брезовом Пољу, Ћелићу, Бочу, Бијељини, Бијелој Калајџиници, Бросу, Јањи, Црњелову, Обарској, Корају, Вршанима, Драгаљевцу, Забрђу, Загону, Дворовима, Угљевику, Коренитој, Franz-Josefs-Feld!!! (насеобина Нијемаца, почетак пољемчивања наших земаља), Зворнику, Скочићу, Тавни, Прибоју, Козлуку, Градачцу, Модричу, Бос. Шамцу, Грачаници, Сребреници, Братунцу, Кравици, Власеници, Маглају и Кладњу. По овоме би дошло у доњотузланском окружју, гдје је претежнији живаљ православнијех, на једну школу 4079 душа.

У окружју травничкоме имадемо 73.850 православнијех душа и 76.554 католичке, дакле католици су само за неколике хиљаде претежнији од православнијех. У окружју травничком има свега 16 школа и то: У Травнику, Ливну, Грахову, Бугојну, Доњем Вакуфу, Прозору, Горњем Вакуфу, Зеници, Јајцу, Герзову, Имљанима, Варцар Вакуфу, Скендер Вакуфу, Гламочу, Жупањцу, Жепчу. Према томе долази у травничком окружју, гдје је претежнији католички живаљ, на сваку школу 9400 душа. Дакле два пута више но у доњотузланском окружју. А да је још католички елеменат претежнији, било би и више. По томе бисмо добили ову таблицу:

Сравњено	Претежније православље		Претежнији католици	
	на школу	душа	на школу	душа
Поједина мјеста у самоме котару	1	639	1	20960
Котари међусобно	1	1681	1	8203
Окружја међусобно	1	4069	1	9400
Укупно	3	6399	3	38563
Попрјечно	1	2133	1	12854

По овоме су комуналне школе ондје, гдје је претежнији православни живаљ шест пута и нешто више гушће, него гдје је претежнији католички живаљ.

Ја мислим, да ово неколико цифара довољно карактерише рад данашње владе.

По овоме јасно се види, да влада, истина, подиже своје школе највише ондје, гдје су православни претежнији или гдје су сами, али те школе подигнуте су највише за то, да у срцима наше дјеце понестане сваког, и најмањег трага милог нам Српства. У тијем школама није приступачна српска хисторија, српска пјесма, српска књига, српски језик, него све нешто „нашега" и „босанскога". „Босански" језик, „босанска" хисторија итд. то су благодати, којијема нас даривају комуналне школе!...

Ако Бог да, кад ми послови допусте, гледаћу, да ти сравним и кажем, како је оружништво подијељено, које настоји, да се наредбе високе владе тачно врше, а за сада нек је доста и ово онијем, који говоре да српске новине лажу."

Српско народно позориште.

У среду, 4. децембра, приказивана је на нашој позорници први пут: „Александра". Драма у 4 чина од Рихарда Фоса, превео Славко Св. Милетић.

Председниковица пл. Ебертијева, удова, има сина Ервина, који је завео, лепо, младо девојче, Александру; плод грешне им љубави било је детенце, које је Александра у незнању очајању и болести жртвовала, последњој мети сваког бића. То је дело Александра испаштала, па се враћа, или долази, по жељи својој, после седам година, да се свети Ервину. У ту сврху писала је Ервину и Ервин долази у гостионицу, да се с Александром састане. Ервин, ништа не зна за своју љубавцу Александру, где је била, шта је радила; он мисли и жели да понови своју љубав с Александром, а Александра опет са своје стране чврсто хоће да је води његовој матери, што Ервин, после размишљања и учини. Председниковица, позива се на праведног духа свога покојног мужа, благосиља Александру, прима је у кућу, пошто јој је син исповедио шта је с Александром учинио и пошто је Александру боље упознала прстепује свог сина с Александром. Но кад председниковица дозна од Мела, шумара, (који се тобоже ту нашао), шта је Александра учинила, она је презире али одма после тога благосиља је. На крају крајева, Александра узима велику дозу опијума и умире. Тиме се свршава ова драма. Дакле свако се дело награђује по заслуженој награди.

Ово је већ други комад којим нас је преваћач брзо упознао са творцем Еве и Александре, са Рихардом Фосом.

Докле Зола износи на даске свој сирови натурализам; докле Ибсен, Орден и Валабрек

износе прекаљен, тако рећи у рукавицама, опет натурализам, дотле се немачки новији драматичари бацили на обрађивање обичних догађаја салонске драме.

Ева и Александра, представљају се непрестано по свима немачким позориштима. Да ли ће се и код нас одомаћити? Ми некако не можемо, да се спријатељимо са тим новим творевинама немачких драматичара, али да је у нас образованије позоришне публике, ја мислим, да би Ева и Александра, требале да заузму достојно место у репертоару српског народног позоришта.

Александра нам је доста неприродно изведена. Она долази да се свети, па кад је као зрелу жену преокрену у кући пл. Ебертијеве, кад хоће Ервин да је узме за жену, она хоће да иде из куће, па кад ни то не може да изведе, она се отује. Ервин, нека врста женских мушкараца, просто ништа не зна шта се догађало с Александром за пуних седам година; где је била, шта је радила. Ово нам изгледа врло чудновато. Антон Мел, шумар, бледа је слика, више сувишна у Александри и да се није Александра за њ заузела код Ервина, он се не би више ни појавио.

Најлепше изведен карактер је пл. Ебертијеве, која се тиме оправдава што се: „сваки грех каје и сваки грех праштa.“

Гђа Ружићка је пл. Ебертијеву, са свим својим уметничким даром приказала.

Гђа Лукићка је патписну улогу Александре са осећањем одиграла и уверила нас и опет о своме дару.

Него заиста морамо признати да је наша публика била вечерас и сувише оштар критичар, не дајући од себе никаква знака да ли одобрава или не одобрава играње појединих глумаца. Али да! треба јој опростити, кад се узме на ум, да њу руководе при томе племените мисли, јер знате, она мисли, могли би се наши поједини врсни глумци да размазе од силне хвале; а то она не жели.

Г. Спасић је Ервина научио напамет, изговорио и у афектирању извикао се. Ову улогу мислимо да је требао г. Миљковић играти, јер ту се тражи више рутине, више уметности.

Г. Васиљевић и г. Жикић били су доста добри у својим улогама, а гђи Жикићки би препоручили боље студирање, чвршће и сталније држање у тако маленој, лепој и видљивој улози.

Гђца Ловренчићева била је лепа појава.

□

ДОПИСИ.

Сомбор, на цара Уроша 1891. — Већ одавна немате из Сомбора никаква гласа. Изгледа, као да је у њему већ све тако добро и лепо, па само још мало па ће по њему да поцури мед и млеко као некад у обећаној земљи. Али, као што није све злато што се сија, тако није ни свугде добро, где се ћути, па ни у Сомбору. А док није добро, ваља се обзирати за лскове, док болест није отела маха. Па тога ради ћу и ја да изнесем једну пилулу јавну противу онога рака, што овде већ одавна нагриза здраво тело и који је већ много зла нанео општој ствари овдашњега Српства.

Рак, што је овде највише зла нанео овдашњем српству, јесу овдашње две породице, а то су: Јустина Коњовића и Нике Максимовића. Лични себични интереси тих двеју породица учинили су, да је овдашње српство у политичној општини пало у мањину; њихове интриге су разориле овдашњу српску православну црквену општину; њихове амбиције су порушиле певачко друштво, од кога још само развалине постоје, но још који дан па се неће од њега ни цице видети. У најновије време су те две гује присојкиње просиктале да отрују и разоре и српску читаоницу, којој равне нема у целом Српству.

Оне напред наведене ствари изнете су у своје време пред поштоване читаоце „Заставе“, а сад ћемо и овај потоњи атентат да изнесемо и достојно жигошемо.

Јустин Коњовић посланик на народно-црквеном сабору само је толико способан, да баци варницу а после се као за све неспособан човек уклони, да само кад и кад као прост бака местимице помогне. Ника Максимовић је болестан, те сад само служи по мало као саветник, иначе је већ сасвим безопасан. Њега замењује сад млађи му брат Дандин, чиновник жупанијски, и синовац му др. Васа Максимовић. Но обојица њих јако су заостала иза препреденога Нике, који је некад уживао славу целога Српства, а кога је кикиндски програм, коме је он отац био, сахранио на вечита времена.

Јустина Коњовића хоће да замене синови: др. Давид правник, Ђокица правник и патуљак Топчика, такође правник. Давид као најстарији и најпаметнији води коло, али не међу браћом, него међу неком омладином овдашњом, која се толико понизила, те пристаје да јој буде вођа један Давид, а пристају уз њега једино они омладинци, који су му или присна родбина, или странци који још не познају наше одношаје и Коњовић-Максимовићево лукавство.

Коњовић-Максимовићи истичу се међу Србима као Браниклије, јер то су им најближа превртљива браћа; међутим ни десети од њих не држи „Браник“. Они су вам и владиновци, док виде да ће им се лични интереси задовољити; не иде ли то, одоше у Апоњијевце, и у какве год хоћете странке. Њихово политично начело је у трбуху.

Од како су стаманили Српство па политичном и црквено-културном пољу, хоће још и челенку српску, читаоницу да разоре. И Бог и вера, до сад су показали да умеју рушити, али њихове творевине за општу ствар још нико није видео нити ће видети, јер паметно што за општу ствар нису они кадри створити, пошто за таково што немају способности. Њихово делање добро је уочило овдашње свесно Српство и неда им више близу себи. Јустин Коњовић толико се успопуларисао, да неће више никад посланик сомборски бити. И онај најпростији ратар наш не верује му више, па да рекне млеко је бело. Зато се више не истиче он, него пушта синове. А резултат синовље радње огледа се у нападу на читаоницу, који ћемо овде да опишемо.

Има томе већ неколико недеља, како су почели да вичу на читаоницу и почели су са Ником Грујићем. План су правили овако: Ника је болестан, не излази пред свет, неће се моћи бранити, а рачунајући по себи држали су, да Нику неће нико бранити. И тако почеше сиктати и јавно говорити, како ће Ники последњи залогаји загорчати. Називали су га свакојаким и пиљарски грдили; мислећи да ће га тако брзо са дневног реда скинути. Али, док пођоше у бој, ударише главом о стену. Пријатељи и познаници Никини бранаху Нику на сваком кораку боље, него што би се можда и сам Ника бранио. Нико неда на Нику ни мува да падне. Када ти они видеше, да не иде на Нику; они онда, да би се пред њим као поправили, сташе изјављивати, да они против Грујића немају ништа; него они Јову Благојевића мрзе и њега не трпе ни да заменик Грујићев буде; чак су му послали и депутацију у особама Мирка Поповића чиновника жупанијског, пришелца, и средњег Јустиновог сина, правничког двогодца, да изнуде од њега изјаву, да се не прима перовођства ни заменништва за Нику, да би тако бар могли свога човека протурити. Али им и ту лоша срећа би, јер их је Благојевић дочекао и отправио пристојно, али одлучно. — Кад су дакле и ту насели, онда почеше ровити противу одбора читаоничког, да га разоре и своје људе потрпају, у првом реду Дандина Максимовића, који, узгред буди речено, само на саблазан служи. У другим личностима нису се могли лако да сложе, зато су сваки дан спомињали нове кандидате и на послетку се сложише, да за другог одборника бирају Ђорђа Ђуришића, младог сенатора, а за благајника Пишту Вукићевића гвожђара. Но познавајући добро постојеће чланове читаоничке, нису се надали повољном успеху, зато се почеше служити свакојаким па и прљавим средствима. Господин сенатор као кандидат за одборника ишао је од куће до куће да кортешује; једнима је претио солдачијом, другима отказом варошких дућана. Јустин Коњовић ишао је лично у дућане да пазари шећера и каве и одмах и кортешовао за читаоницу, и т. д. и т. д. У читаоницу су уписивали људе, који не знају поштено ни читати ни писати па чак и пиљаре, само да надгласају. Али све би бадава. 30. новембар разбио им је све нечисте снове. И ако су повукли у њу и оне, који већ одавна не долазе као н. пр. Николу Ђ. Вукићевића, који иначе омладину назива жутокљунцима, но овде се и сам за жутокљунцима повео. Дошао је и књижевни крадец Стева, јер су обећали да ће све радикалне листове поизбацивати, а у првом реду „Заставу“ и „Бачванина“. Али им не поможе ништа. Будна свест праве родољубиве интелигенције не даде се поколебати; дође сва листом на скупштину. Коњовић-Максимовићеви омладинци дизаху дреку и покушаше неред изазвати па осујетити скупштински рад; али председник свестан своје задаће и дужности а држећи се чврсто правде и истине, осујети гадне нападаје. При првом гласању показа се, да нападачи имају само 27 гласова, дочим друга страна располаже са 98 гласова. **Када** се тако на проби показаше у свој слаботињи својој, они напустише бој и кукавички утекоше, а по том је рад скупштине текао најуредније. Чујемо, да им је ово требала бити проба за нешто друго, зато су и употребили сву силу. Али узаман. Проба испаде лоше па неће ни награда бити боља.

Толико у најкрупнијим потезима, а устреба ли више објашњења, нећемо жалити труда ни мастила

До скора виђења.

=

Вести из места и са стране.

Званични „Браник“. Ми смо „Браник“ до сада називали полузваничним листом наше митрополитске управе, па смо се чудили кад се он због тога срдио и тај „часни“ назив од себе одбијао. Сад разумемо, па се нечудимо. „Браник“ у свом јучерашњем броју у извешћу о „децембарским“ седницама епарх. управе бачке у Новом Саду, изјављује сасвим отворено да је он **званични** лист, а ко не верује, нека узме у руке тај лист, па нека то прочита на 2. страни у 2. ступцу, у 2. алинеји у 21. реду. „Браник“ вели дословце: „Прочитана је објава кр. уг. министарства финанција, издана у погледу биљеговања породичних извештаја — и наређено је, да се та објава подручном свештенству окружницом публикује и у званичном делу **овога** листа штампа.“

Ми честитамо; тако ваља. Зашто да тајите ваш тесни савез са Георгијем Бранковићем? Нашла се сродна браћа! Па др. Полит и др. Вучетић још увек имају образа, да се жерирају као неки народњаци и народни пријатељи. Иш, не праши!

Одбор петнајсторице. Званични „Браник“ доноси о раду тога одбора ово:

„Саборски одбор петнаесторице радио је од понедељника па до данас (5. децембра) четир дана непрекидно, а за тим је због сутрашњег празника (св Николе) одгодио своје седнице до понедеоника. У седницама су учествовали једанаест чланова, тројица су извинила свој изостатак, а један је тешком болешћу препречен. За заменика председнику дру Б. Стефановићу изабран је А. Стојачковић као други председник. У првим седницама је одбор претресао уредбу о уређењу црквених општина, која је сада са свим из нова прерађена. При претресу те уредбе приметило се, да би посао много лакше ишао, кад би се пре свега на чисто било са главнијим основним начелима, нарочито с онима, за која се држи, да постоји разлика између становништва синода и сабора. Пошто се држи, да је у предлогу саборског одбора о „једноставном статуту“ у главном и становиште синода обележено, то је одбор прегледао и установио сва главнија основна начела, за која држи да постоји диференција између синода и сабора, па је решио, пре него што би се у даљи рад упустио, да покуша, не би ли се у тим питањима могло доћи до споразума с јерархијом. У ту цел је изаслао председника дра Б. Стефановића и чланове А. Стојачковића, др. Н. Максимовића, др. И. Вучетића и др. Живка Богдана, да оду патријарху (да метанишу и љубе „свјатјешу“ десницу. Ур. „Заст.“) и покушају, да ли би се у свима тим питањима могао споразум постићи. Изасланство је ово јуче било код патријарха и дуго је с њиме конферисало, те је у данашњој седници поднело о томе извештај. Као што дознајемо, у неким питањима се с патријархом дошло до споразума, а о неким ће још он с епископима конферисати, (сиромашни епископи! сад ће још они бити криви, а гаѣда Георгије светао као сунце. Ур. „Заст.“), те ће се доцније преговори између јерархије и одбора још наставити, но да ли ће се до жељеног споразума доћи, то је за сада још веома тешко казати (као бајаги. Уред. „Заст.“) У данашњој седници је одбор ради лакшег и бржег саветовања, поделио цео посао међу поједине своје чланове, који ће додељене им партије најпре проучити и реферат спремити, па ће се онда, кад се у понедеоник на ново састане, рад брже моћи наставити.“

Српска Матица. Пишу нам из Јаска: „Јављам вам радосну вест да је заступство управне општине Јазак уписало своје три школе наиме: Јазак село, Бешеново село и Малу Ремету за чланове „Српске Матице“, а на предлог честитога игумана манастира Бешенова. Молим објавите ово у „Застави“, не би ли се и друга општинска заступства у овај пример угледала.“ Ми са своје стране велимо штованом општ. заступству јазачком: Живело!

Депутација жена пред краљем. Читамо у „Ђетиртишу“ ово: „У корист Јаше Томића, уредника у Новом Саду, кога је курија осудила на шест година тешке тавнице, покренула се мисао у Новом Саду, да се измоли милост за њега. Покретач је овоме једно друштво госпођа, које је под председништвом Марије Балта решило, да покуша измолити милост за Јашу Томића, који је окривљен за то, што је бранио светињу брака. Ствар је већ дошла дотле, да ће бранилац Јаше Томића водити депутацију од сто жена пред краља. Депутација ће поднети молбу за милост са хиљаду потписа женских“. О томе истоме пише и „Budapester Tagblatt“. — У ову акцију ми нисмо поближе упућени, пошто је ово покренуто ли иницијативом српског женскиња. Док ствар сазре, бићемо, по свој прилици, о ствари потање извештени, па ћемо онда моћи поближе да известимо наше штоване читаоце.

Калуђер скитница. Пишу нам из Баната, да се од времена на време вуцара по манастирима неки калуђер, па се издаје да је из Србије а путује у тој намери, да га један од наших владика прикључи једном манастиру, јер је рад нашу овострану цркву да усрећи; у Србији, вели, нема му опстанка јер га као „напредна“ духовника гоне. Тако вели кале! А наш извештач додаје, да овај калуђер није ништа друго, до једна скитница у мантији. Пре неколико година путовао је он у истој намери, па је једног дана дошао у један манастир и саопштио је игуману као настојатељу, да га је тадањи владика Бранковић прикључио братству. Но преподобни отац игуман потражи, да му кале ово његово казивање каквим писменим актом докаже. Кале виде да га је игуман надмудрио, брзо се досети велећи, да је писмено којим се братству прикључује у „коферу“, а пошто му је „кофер“ доста повелики, морао га је на жељезничкој станици оставити. Но он ће све то у ред довести само док „кофер“ донесе, а пошто је и кишовито време било позајми и један нов кишобран. Ови наши калуђери не сумњаху да им је брат у Христу лола, него му повероваху, дадоше му 2 фор. и кишобран који никад више не видоше. Братац је очистио чуство! И сад после неколико година усуђује се иста скитница да у ове крајеве путује, сигурно у истој намери као и пре. Обраћамо пажњу наших манастирских настојатеља, а тако и народа, да овом пробисвету неповерују, јер како изгледа овај је човек пронашао овај као најзгоднији начин за „Lust-Reise.“ Он се издаје за неког Теодосија Суботића и вели, да је из Србије, а да је све тако, недоказује документима.

Излет у Италију. У 183. броју овога листа јавили смо да варошки биро државних жељезница за издавање возних карата, приређује излет у Италију приликом изложбе у Палерму. Сад можемо да изнесемо нови ред путовања пошто је дотични биро знатно смањио цене, те тим и ред путовања променио. Дакле ред је путовања овакав: Будимпешта-Ријека-Трст-Кормон-Млетке (ту ће се путници задржати 3 дана), Фиоренција (2 дана), Рим (4 дана), Напуљ (4 дана), Помпеји, Капри, Соренто, Напуљ, Палермо (4 дана); путовање пак натраг: Напуљ, Фоџија, Анкона, Болоња, Прагерхоф, Будимпешта. Путне карте вреде 60 дана, исте вредиће и за дуже бављење или друге излете. Ову прилику могу употребити и они путници, који намеравају да путују само до Рима или до Напуља. — Цене су: I. класа 215 фор., II. кл. 180 ф., I. кл. 295 ф., II. кл. 245 ф, I. кл. 405 ф., II. кл. 340 ф., I. кл. 275 ф, II. 225 ф. У овим ценама урачунато је све што треба при овом путовању, као хран, стан, кола, проводиђи и т. д. Програм за ово путовање може сваки на захтевање бесплатно добити од будимпештанског биро-а за издавање возних карата (Budapester Fahrkarten-Bureau, Hotel Hungaria).

Трговина.

Нови Сад 7. децембра. Време се сасвим променуло, у место кишовитог и благог времена наступила је од данас права зима. Земља је смрзнута и снег је по мало почео падати. Са наших пијаца немамо ни овог пута ништа новог забележити. Рад је врло лабав а довоз никакав. Цене се такође нису ништа изменуле него је све остало по старом. — И са горњих пијаца стижу вести које наше житарске трговце не бадре на већу вољу са трговањем, те зато и изгледа наша пијаца тако мртва. — Али ако време овако суво остане, изглед је да ће бити и мало више живота на нашим пијацама, јер странцима ће лакше бити у варош долазити, јер ће се путеви мало поправити, који су услед последњих киша раскварени били. Ми данас можемо цене храни оваке донети: Пшеница 11 ф. Кукуруз 5 ф. 30 н. Зоб 6 ф. Лечам 6 фор. Наполица 10 ф. Све од 100 клгр.

Цена је брашну стара коју и овом приликом понављамо:

0.	1.	2.	3.	4.
ф. 17·40	ф. 17·—	ф. 16·80	ф. 16·60	ф. 16·20
	5.	6.	7.	8.
	ф. 15·80	ф. 15·40	ф. 14·—	ф. 11·60

Крису је цена: А. ф. 17·60 В. ф. 17·60 С. ф. 17·— Све од 100 килограма.

На осталим пијацама врло је слаб рад. Продавало се:

Теоци 15—25 ф. по ком.
Овци 6—10 ф. по пару.
Свињи дебели 36—38 ф.
Свињи млади 35—36 фор.
Маст 52 фор. (са буретом)
Сланина 52 фор.

Све од 100 килограма.

*

Будимпешта, 7. децембра. На данашњој пијаци слабо је пшеница нуђена; воља за куповањем била је погодна, а тенденција чвршћа. Данашњи промет изнашао је 14.000 м. ц. са ценом од 5 новч. вишом. У осталом зрну био је посао слаб, а цене се ни мало нису мењале. — Продавано је: Пшеница потиска, бачка и банатска 11 ф. 20—40 н. Све на три месеца. Закључивано је: Пшеница за пролеће 11 ф. 24—26 н. Кукуруз за мај-јуни 1892. 6 фор. 06—08 н. Зоб за пролеће 6 ф. 40—42 н. Репица за август-септембар 1892. 13 ф. 90—95 н.

*

Течај златног и сребрног новца на пешт. берзи од 7. децембра.

Дукати — — — — — — — —	5·60
Наполеондори — — — — — —	9·34
Немачка марка — — — — — —	57.85
Лондон — — — — — — — —	117.85

Новије вести.

Праг. Органи старочешке странке бацају сву одговорност на младочешку странку у случају злих последица, које би претрпео чешки народ због Грегрова говора те уједно изражују своје велико негодовање.

Варшава. Овогодишње зимске вежбе, којима ће присуствовати 80.000 људи, одржаће се у губернији Лублинској.

Беч. „Преса“ јавља: „Расправе о трговинским уговорима међу Аустро-Угарском и Србијом отпочеће тек после божићних празника“.

Брест. Енглески пароброд „Принц Солтиков“ разбио се близу острва Кесанта. Утопио се капетан са седамнајст људи.

Рио де Жанеиро. Ред је у Сан-Паолу опет успостављен, пошто је гувернер дао оставку.

Петроград. Већи део новина осуђује прогон Шадурна. „Journal de St. Petersbourg“ и „Новоје Времја“ уздржавају се од критиковања тога догађаја.

Беч. Надвојвода Ернест, брат покојних надвојвода Хајнриха и Сигисмунда, оболео је од запаљења плућа, па се боје да и он не умре.

Букурешт. Покушаји за консолидоване већине консервативаца у парламенту нису још потпуно успели. У изгледу је разрешење коморе или нова криза у министарству.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

ВРЛО ВАЖНО ЗА СВАКУ СРПСКУ ДОМАЋИЦУ.

Сад баш изиђе из штампе у другом попуњеном издању

ВЕЛИКИ СРПСКИ КУВАР

БОГАТО УКРАШЕН **СА МНОГИМ ЛЕПИМ СЛИКАМА** ГЛАВНИХ ЈЕЛА И ЈЕСТИВА

ЗА ДОМАЋИЦЕ, ГОСТИОНИЧКЕ КУВАРИЦЕ И КУВАРЕ

а саставила по своме властитом искуству као извртна домаћица

КАТАРИНА ПОПОВИЋ-МИЦИНА.

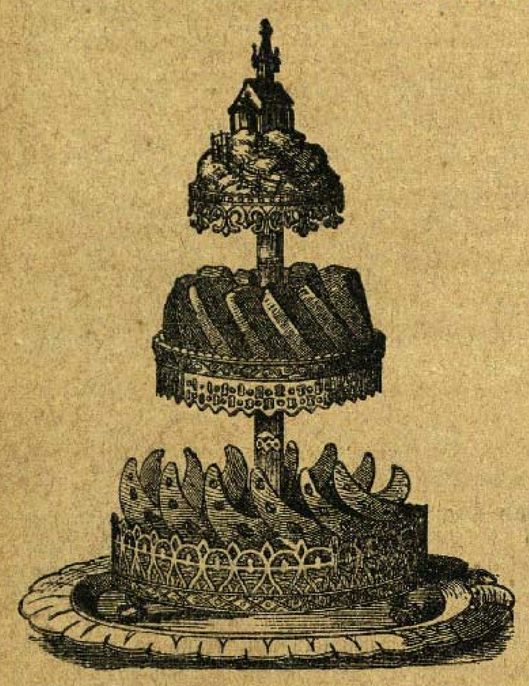

Књига је на великој осмини **400 страна дебела**, а цена је **2 фор. 20 нов.**, а у лепим платненим корицама **2 фор. 60 нов.**

Ко нам новац у напред пошље, добија Кувара поштом о нашем трошку.

Шта вреди Велики Кувар овај најбоље препоручује и сведочи то, што је за кратко време прво издање у великом броју екземплара сасвим распродано — и на многа потраживања поново ево наштампасмо.

Кувар овај добро ће доћи и без њега нека не буде ни једна **млада српска домаћица ни Српкиња девојка**, којима је за тим стало, да своје домаће искуство у кувању допуне вештином куварског великог света.

Нови Сад, новембра 1891.

СРПСКИ КЊИЖАРИ И ШТАМПАРИ

БРАЋА М. ПОПОВИЋИ.

585

Исправак.

У 181. броју нашега листа, а у извештају о раду „Задруге“, српског ђачког друштва у Цириху, поткрала се погрешка а на име, тамо стоји маркантилизим и маркантилци а треба да је меркантилизам и меркантилци, што овим исправљамо.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(НЕДЕЉНИ РЕД ПОЗОРИШНИХ ПРЕДСТАВА.)

У недељу 8. децембра: **„Рићокоса“** Позоришна игра у 3 чина с певањем, написао С. Лукачи, превео Ђ. П.

КОНЦЕРАТ

ФРАНТИШКА ОНДРИЧЕКА.

У уторак 10. децембра о. г. даваће у нашем позоришту чувени вештак на виолини **Ф. Ондричек** ц. и кр. камерни виртуоз, уз пријатељско суделовање г. **Ане Ондричекове** концерат с оним програмом:

I. ДЕО

1. Мендлсон: „Концерат“. Г. Ондричек.
2. „Песме“, пева г. Ондричекова.
3. а) Рат: „Каватина“.
   б) Вјењавски; „Полонеза“. Г. Ондричек.

II. ДЕО.

4. а) Ондричек: „Баркарола“.
   б) Рис: „Перпетуум мобиле“. Г. Ондричек.
5. Гуно: „Арија о накиту“, из „Фауста“, пева г. Ондричекова.
6. а) Ондричек: „Романса“ за виолину.
   б) Паганина: „La stregte“ („Hexentanz“). Г. Ондричек.

Прибележбе за седишта по 3 ф., 2 ф., 1 ф. 50 н. и 1 ф. прима књижара Б. М. Поповића до 8. (20.) децембра о. г.

Ко од позоришних претплатника жели своја места и за тај концерат задржати, нека изволи ту намеру своју изјавити до недеље 8. (20.) децембра о. г. у позоришној писарници или у вече на каси.

✝

Са тужним и ојађеним срцем јављамо свима сродницима, пријатељима и знанцима нашим да нам се наша никада незаборављена кћи, сестра, шогорица и тетка

СТАНА

после кратког али тешког боловања у својој 52 години живота, дана 26. новембра (8. децембра) т. г. у вечност преселила, а у четвртак 28. новембра (10. децембра) после одслужене св. литургије у овдашњем гробљу сарањена.

У Јаску, 1. (13.) децембра 1891.

Петар Стефановић, отац — **Живан Стефановић**, брат

са ожалошћеним сестрама и осталом уцвељеном својтом.

Уједно најсрдачније захваљујемо околном свештенству, месном учитељству и врло поштованом грађанству на указаној многобројној почасти, коју нам указаше те нам тиме и наш јад и бол у неколико ублажише.

593 **Ожалошћена породица.**

ОГЛАСИ.

Ball-Seidenstoffe von 60 kr. bis fl. 6.35 p. Meter — (ca. 300 versch. Dessins) — vers. roben- und stückweise porto- und zollfrei das Fabrik-Depot **G. Henneberg** (K. u. K. Hoflief.) **Zürich.** Muster umgehend. Briefe kosten 10 kr. Porto.

МАНУФАКТУРНА ТРГОВИНА

Г. ГЕОРГИЈЕВИЋА

У НОВОМЕ САДУ

597 потребује једног млађег помоћника, добра продавца и да говори српски, немачки и мађарски. Ступање одмах. 1—1

ТРГОВИНА МИРОЂИЈА, ДЕЛИКАТЕСА,

ВИНА и БРАШНА

С. МАКСИМОВИЋА

у Загребу (Марков трг 8.)

потребује старијег помоћника вјешта детајлисту. Првенство имају они који су и око књига у сличној трговини пословали. 596 1—2

НА ЗНАЊЕ.

Овим се ставља до знања оним п. н. честичарима 5-ог кола, који своје уплате за ову годину нису подмирили, или то најдаље до 31. о. м. не учине, да ће се у смислу §§-а 11. и 13. друштвених основних правила брисати из чланства.

У Н. Саду 16. децембра 1891.

СРПСКА ЗАДРУГА

за међусобно помагање и штедњу у Новом Саду.

595 2—3

ЗА НАСТУПАЈУЋУ ЗИМУ

ЦИПЕЛА

сваке врсте, мали и велики, мушки, женски, за девојчице и дечији, као и дечији чизама, све по најновијој моди и најнижим ценама, може се добити у обадве трговине

ПАЈЕ АРСЕНИЋА, СИНА

У ИЛОКУ.

Најбоље мушке ципеле рачунам по 3 ф., 3 ф. 50 н. и 4 ф. пар.

590 2—3

ТАЈНЕ БОЛЕСТИ

импотенција, лече се уз дискрецију и сигурно. Лечи се писмено. Треба припослати опис болести и марке за одговор. Атресирати ваља:

Office Sanitas

57. Boulevard de Strasbourg

520 **PARIS.** 9—30

ИНЈЕКЦИЈА И ПИЛУЛЕ

ДР. МИЛЕРА

ГЛАВНОГ ШТАБНОГ ЛЕКАРА 524

зготовљене по лечничком пропису и од лекара препоручене као ванредно сретство против сваке Gonorrhoe (Катара, тока). Шта више помаже и код застарелих болести. **Успех се показује за неколико дана.** Цена је за болести у зачетку бр. I. 1 ф. 60 нов. са лечничким упутством за употребу. Бр. II. за застареле и кроничне болести 2 ф. 50 н.; а поштом 25 нов. више. Добија се само у главном стовариштu, где се производи: **St. Georgs Apotheke, Wien, V. Wimmergasse Nr. 33.** — камо се и све писмене поруке упућују. 9—10

100.000

РЕЗНИКА АМЕРИКАНСКЕ ЛОЗЕ

„РИПАРИЕ“

КОЈА ФИЛОКСЕРИ ОДОЛЕВА

ПРОДАЈЕ

ГОСПОДАРСКА ПОДРУЖНИЦА У ЗЕМУНУ

588 **1.000 ком. по 6 фор.** 4—4

Велики крах!!

у **Новом Јорку и Лондону** није на миру оставио ни осталу Европу, те је услед тога једна велика творница сребрне робе приморана читаво своје стовариште због недостатка у радницима тако рећи распоклањати.

Ја сам опуномоћен овај налог спровести и

поклањам

доленаведене ствари под невнатном ценом од **6 фор. 60 н.**

6 комада најфинији ножева са правим енгл. дршком,
6 комада амер. патент сребрних виљушака из једног комада,
6 комада амер. патент сребрних кашика за јело,
12 комада амер. патент сребрних кашика за кафу,
1 комад амер. патент сребрну велику кашику за супу,
1 комад амер. патент сребрну велику кашику за млеко,
6 комада енглески Викторија-служавника,
2 комада врло лепа чирака,
1 комад цедило за теј,
1 комад посипач за шећер.

42 комада.

Наведена 42 комада пре су коштали 40 фор. а сад се ево само за 6 фор. 60 новч. могу добити. — Ово америчко патент сребро скров и скров је бео метал, који своју сребрну белоћу кроз пуних 25 година задржава, за чега се гарантује. — За најбољи доказ да овај оглас

није превара

обвезујем се ево јавно сваком коме се послата роба не свиди, без икакна приговора уплаћену своту повратити. Зато и поново напомињем, да свако ову згодну прилику употреби и да набави овај доиста **врло леп прибор ствари** по тако невероватно ниској цени.

Ствари се разашиљу само ув поузеће (Nachnahme) или кад се у напред новац пошаље.

Овом приликом и нарочито нека је препоручено за ово сребро прашак за чишћење, од којег је цена кутији 15 нов.

P. Perlberg's Agentur

der verein. amerik. Patent-Silberwaaren-Fabrik,

Wien, II., Rembrandstrasse 33.

Извод из стиглих признања.

Ја сам са послатом гарнитуром потпуно задовољан, те услед тога поново молим да ми се означено пошаље.

Ст. Улрих (Тиролска) 1. октобра 1891.

Антон Сантифалер, вајар.

Ја сам са Вашом пошиљком била врло задовољна. Молим Вас поново да ми такову пошаљете са још доле означеним стварима.

Оберндорф на Салцаху 18. новембра 1891.

532 6—6 **Терезија Стелцер.**

ПОМОЋНИК

вичан помодно-мануфактурној струци, способан и добар продавац, вешт намештању аузлога, а уз то говори српско-хрватски, немачки и мађарски, може добити одмах места у трговини

Јулијуса Лакенбахера

592 2—2 у Вировитици, (Славонија).

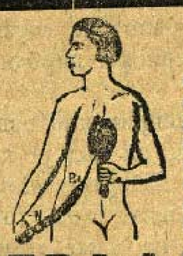

БОЛУЈЕТЕ ЛИ

од гихта, реуме, од нервозности целог тела, неуралгије, ишијаса, оскудице у крви (anemie), нервозности стомака, главобоље, узетости, од неспавања, кротобоље, болова у кичменој мождини, то иштите илустровану књижицу преко **галвано-електромагнетично делујуће**

ТРЉАЈУЋЕ СПРАВЕ

(Frottir-Apparat)

која је одликована почасном дипломом и златном медаљом у Келну, Велеу и Стутгарту, а у Аустро-Угарској почаствована ц. и кр. искључивом повластицом.

Ова књижица даће сваком тачна објашњења преко делотворности, а уједно и упутство како се успева са овом трљајућом справом. Цена је овој трљајућој справи **12 фор.** Илустроване књижице са употребом иду гратис и франко, а могу се добити у творници проналазача:

450 **Th. Biermanns,** 18—26

Electrotechniker

Wien I., Schulerstrasse Nr. 18.

ЗЛАТНА МЕДАЉА СВЕТСКЕ ИЗЛОЖБЕ У ПАРИЗУ 1889.

47—

ПРОНАЛАЗАК КОРИСТАН ЗА ПОЉОПРИВРЕДНИКЕ!

Зацело је од изненађујуће користи новоудешена и приповната гвоздена справа

ЗА КРУНЕЊЕ КУКУРУЗА

која стаје само 3 фор. 40 новч.

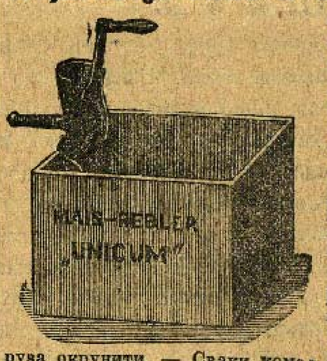

ово је доиста несравњиво практична ручна справа чија је врсноћа у хиљаду прилика већ опробана и призната. — Ова справа не треба да мањка ни у једној пољопривредничкој кући јер је лака за руку и јако од гвожђа зготовљена, а ради се с њоме брзо и сигурно. Поред тога цена је нечувено јефтина. Један човек може њоме на дан до 15 хектолитара кукуруза окрунити. — Сваки комад пре него што се пошаље буде прегледан и под гаранцијом одпремљен ув поштанско поузеће (Nachnahme) или кад се новац у напред пошаље. — Атреса је:

554 **„Comptoir für Landw. Geräthe“** 6—6

Fekete, Wien, V/I., Rüdigergasse 1/34.

ПАДАВИЦА

грчеви, неуралгија, лече се савршено на до сада јединствен начин; у хиљаду случајева опробано. Лечи се писмено. Треба припослати опис болести и марке за одговор. Атресирати ваља:

Office Sanitas

57. Boulevard de Strasbourg

519 **PARIS.** 9—30

Интересантна забава за прекратити дуге зимње вечери јесте **неопходно потребна** играчка **„ЗАГОНЕТНИ КРУГ“ право је само са ленгером.** Цена 35 новч.

Много хиљада родитеља дошло је до уверења од какве је користи по дечије изображење

„ДЕЧИЈА НЕИМАРСТВА“ — СА ЛЕНГЕРОМ

(Anker-Steinbaukasten)

о чему се похвално и са признањем изразило. — Доиста нема тако прикладне и духовите играчке како за децу тако и за одрасле! Ближи извештај како о напоменутом **„дечијем неимарству“** тако и о **„загонетном кругу“** налази се у нашем илустрованом ценовнику, који требају родитељи што пре да набаве (шаље се бесплатно и франко) како би за времена изабрати могли прикладан **божићњи поклон** за своју децу. Све **„дечије неимарство“** без штитне марке „Ленгер“ обичне су за допуњавање, и бескорисна подражавања, зато треба изрично искати само

право Рихтерово „дечије неимарство“ са ленгером

која како за прошлост тако и за будућност остаје недостижна, и једина која се потпуно и правобитно може надопунити. Добија се у свима бољим трговинама играчки са ценом од 35 новч. до 5 фор. и скупље.

F. A. Richter & Cie., прва аустро-угарска и ц. кр. творница **„дечијег неимарства“** Беч, I., Nibelungengasse 4. Rudolfstadt, Olten, Rotterdam, London, New-York, 310 Broadway.

572 7—

Српска штампарија дра Светозара Милетића у Новом Саду.